Vladimir Nabokov

Ada aneb Žár

Rodinná kronika

PASEKA

PŘELOŽIL PAVEL DOMINIK

Vychází s přispěním Ministerstva kultury České republiky

Vydání knihy rovněž finančně podpořila
firma Kolektory Praha, a. s.

ADA OR ARDOR: A FAMILY CHRONICLE
Copyright © 1969 by Dmitri Nabokov
All rights reserved
Translation © Pavel Dominik, 2015

ISBN 978-80-7432-657-8

VĚŘE

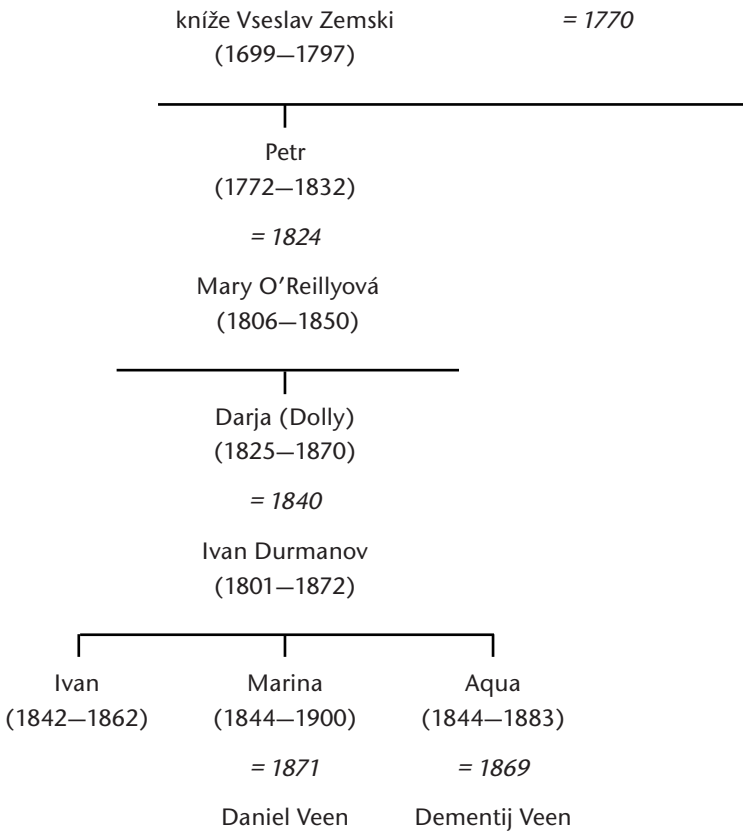
kníže Vseslav Zemski
(1699—1797)
= 1770
Petr
(1772—1832)
= 1824
Mary O'Reillyová
(1806—1850)
Darja (Dolly)
(1825—1870)
= 1840
Ivan Durmanov
(1801—1872)
Ivan
(1842—1862)
Marina
(1844—1900)
= 1871
Daniel Veen
Aqua
(1844—1883)
= 1869
Dementij Veen

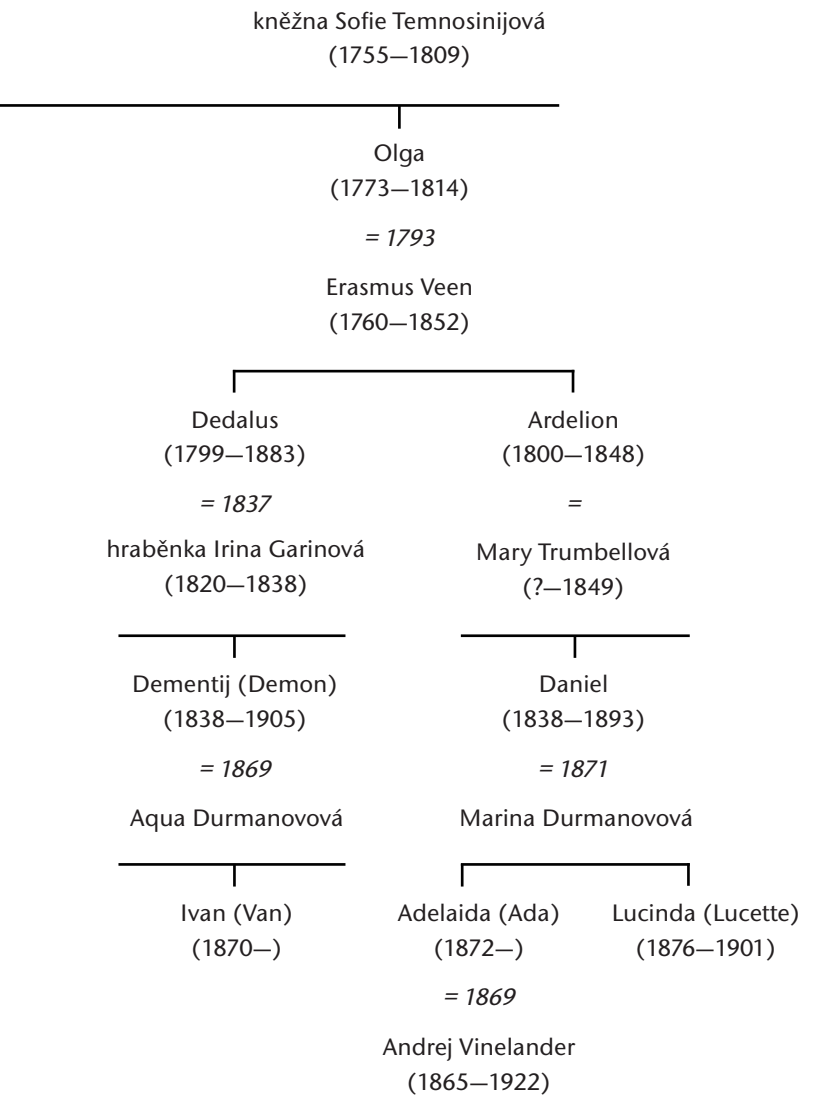
kněžna Sofie Temnosinijová
(1755—1809)
Olga
(1773—1814)
= 1793
Erasmus Veen
(1760—1852)
Dedalus
(1799—1883)
= 1837
hraběnka Irina Garinová
(1820—1838)
Ardelion
(1800—1848)
=
Mary Trumbellová
(?—1849)
Dementij (Demon)
(1838—1905)
= 1869
Aqua Durmanovová
Daniel
(1838—1893)
= 1871
Marina Durmanovová
Ivan (Van)
(1870—)
Adelaida (Ada)
(1872—)
= 1869
Andrej Vinelander
(1865—1922)
Lucinda (Lucette)
(1876—1901)

S výjimkou pana Ronalda Orangera a jeho manželky,
několika vedlejších postav a občanů neamerického původu
již nikdo z těch, kdo jsou v této knize
uvedeni jménem, není naživu.
[Pozn. vyd.]

ČÁST PRVNÍ

1

„VŠECHNY ŠŤASTNÉ rodiny se od sebe více či méně odlišují, všechny nešťastné jsou si více či méně podobné," říká velký ruský spisovatel v úvodu svého slavného románu (*Anna Arkaďjevič Karenina*, přešitá do angličtiny R. G. Stonelowerem a vydaná nakladatelstvím Mount Tabor, Ltd., 1880). Toto tvrzení pramálo – pokud vůbec – souvisí s vyprávěním, které se nyní začne odvíjet, s rodinnou kronikou, jejíž první část snad připomene jiné Tolstého dílo, *Dětstvo i otročestvo* (*Dětství a otčina*, Pontius Press, 1858).

Darja („Dolly") Durmanovová, Vanova babička z matčiny strany, byla dcerou knížete Petra Zemského, guvernéra Bras d'Or, americké provincie na severovýchodě naší velké a rozmanité země, jenž se v roce 1824 oženil s irskou mondénou Mary O'Reillyovou. Dolly, jejich jediné dítě, přišla na svět v Bras a roku 1840, v křehkém a vrtošivém věku patnácti let, se provdala za generála Ivana Durmanova, velitele Jukonské pevnosti a mírumilovného velkostatkáře se statky v Severn Tories (Severnyje Territorii), onom mozaikovém protektorátu stále s láskou nazývaném „ruská" Estotie, granoblasticky a organicky se mísícím s „ruskou" Kanadií, jinak též „francouzskou" Estotií, kde si pod našimi hvězdami a pruhy užívají idylického klimatu nejenom francouzští, ale i makedonští a bavorští osadníci.

Durmanovovi však nejraději pobývali na panství Raduga, nacházejícím se nedaleko stejnojmenného města, za hranicemi vlastní Estotie, na atlantské desce kontinentu mezi elegantní Kalugou v americkém New Cheshiru a neméně elegantní Ladogou v Mayne, kde měli svůj městský dům a kde se jim narodily tři děti: syn, který zemřel mladý a slavný, a tvrdohlavé dcery-dvojčata. Dolly zdědila po matce krásu a temperament, ale i dávnější rodový sklon k vrtkavému a často žalostnému vkusu, který se projevil například ve jménech, jež dala svým dcerám: Aqua a Marina („Proč ne rovnou Tofana?" podivil se

dobrácký generál obdařený četnými parohy, srdečně a zároveň zdrženlivě se zasmál a vzápětí si s předstíranou lhostejností krátce odkašlal – děsil se výbuchů své ženy).

Třiadvacátého dubna 1869, v mrholivě teplé, průzračně zelené Kaluze, uzavřela pětadvacetiletá Aqua, soužená obvyklou jarní migrénou, manželství s Walterem D. Veenem, manhattanským bankéřem ze starého anglo-irského rodu, který svého času udržoval a zanedlouho měl znovu obnovit bouřlivý, byť občasný milostný vztah s Marinou. Ta se někdy v roce 1871 provdala za bratrance svého prvního milence, také Waltera D. Veena, zrovna tak zámožného, avšak mnohem nudnějšího patrona.

Písmeno „D" ve jméně Aquina manžela znamenalo Demon (varianta jména Demian nebo Dementius), a tak mu také v rodině říkali. Ve společnosti byl všeobecně znám jako Havran Veen, nebo prostě Tmavý Walter, aby se nepletl s Marininým manželem Durakem Walterem neboli Rudým Veenem. Demon měl podvojného koníčka: sbíral staré mistry a mladé milenky. Měl také v oblibě obstarožní slovní hříčky.

Matka Daniela Veena nosila příjmení Trumbellová a on rád podrobně popisoval – pokud jej ze zvoleného směru nesvedl nějaký nudomil –, jak se v průběhu amerických dějin z anglického *„bull"* (býk) stalo novoanglické *„bell"* (zvon). Z neznámých důvodů se v době, kdy mu táhlo na třicet, „pustil do podnikání" a zanedlouho se vyšvihl mezi přední manhattanské obchodníky s uměním. V obrazech nenacházel, alespoň zpočátku, nijak zvláštní zalíbení, neměl obchodního ducha a absolutně žádnou potřebu vystavovat solidní jmění, jež mu odkázala řada mnohem šikovnějších a smělejších Veenů, otřesům vrtkavého štěstí provázejícím jeho „práci". Přiznával, že venkov moc nemiluje, a na Ardisu, svém úžasném sídle nedaleko Ladory, strávil za celý život jenom několik pečlivě zastíněných letních víkendů. Od dob dětství navštívil jen párkrát další své panství, jež vlastnil na severu u jezera Kitěž poblíž Lugy a do něhož patřila (a vlastně ho tvořila)

ona rozlehlá, podivně pravoúhlá, byť zcela přirozená vodní plocha, kterou okouni, jimž to kdysi změřil, přeplavali za půl hodiny; o sídlo se dělil napůl se svým bratrancem, v mládí náruživým rybářem.

Milostný život nebohého Dana nebyl ani komplikovaný, ani krásný, ale nějak se stalo (brzy zapomněl na přesné okolnosti, tak jako člověku vyvanou z hlavy míry a cena láskyplně ušitého svrchníku, s přestávkami nošeného aspoň několik let), že se příjemně zamiloval do Mariny, jejíž rodinu znával v době, kdy jim ještě patřila Raduga (později prodaná židovskému obchodníkovi panu Eliotovi). Jednoho odpoledne na jaře roku 1871 požádal ve stoupajícím výtahu první manhattanské desetipodlažní budovy Marinu o ruku, na zastávce v sedmém patře (Hračky) byl rozhořčeně odmítnut, dolů sjel sám, a aby své rozrušení rozchodil, vydal se opačným směrem než pan Fogg na trojnásobnou cestu kolem světa, přičemž se pokaždé – jako nějaká oživlá rovnoběžka – držel stále stejné trasy. V listopadu 1871, zrovna když Dan spřádal plány na večer s týmž páchnoucím, avšak sympatickým průvodcem cizinců v obleku barvy *café au lait*, jehož si v janovském hotelu zjednal už dvakrát předtím, dorazil na stříbrném tácku aerogram od Mariny (doručený s týdenním zpožděním přes Danovu manhattanskou kancelář, kde ho nová úřednice nedopatřením založila do přihrádky s nápisem RE AMOR); stálo v něm, že jakmile se Dan vrátí do Ameriky, provdá se za něho.

Podle nedělní přílohy deníku, která právě tehdy začala uveřejňovat na své humoristické stránce příběhy dnes již dávno zapomenutých postaviček Nickyho a Pimpernelly (roztomilých sourozenců, dělících se o úzkou postel) a která se spolu s dalšími starými novinami dochovala na půdě Ardisu, se svatba Veen–Durmanovová konala v den sv. Adelaidy roku 1871. O dvanáct let a nějakých osm měsíců později se dvěma nahým dětem, jednomu tmavovlasému a snědému, druhému tmavovlasému a mléčně bílému, skloněným nad

zaprášenými lepenkovými krabicemi v horkých slunečních paprscích, které kose padaly vikýřovým oknem, naskytla možnost porovnat ono datum (16. prosince 1871) s jiným (16. srpna téhož roku), s předstihem načmáraným Marininou rukou našikmo v růžku oficiální fotografie (stojící v přepychovém malinovém rámečku na psacím stole v manželově knihovně); snímek se do nejmenšího detailu – včetně banálního vzdutí ektoplazmického závoje nevěsty, který vánek od kostelního prahu částečně přilepil na ženichovy kalhoty – shodoval s reprodukcí v novinách. Jednadvacátého července 1872 se na Ardisu, sídle jejího domnělého otce v ladorském okrese, narodilo děvčátko, které z neznámého mnemotechnického důvodu dostalo jméno Adelaida. O pár let později, 3. ledna 1876, přišla na svět další dcera, tentokrát Danova vlastní.

Kromě staré ilustrované přílohy stále vycházejících, ale již poněkud senilních *Kalužských listů* objevili naši rozpustilí Pimpernel a Nicoletta na téže půdě kulatou krabici obsahující (podle slov kuchtíka Kima, jak se ukáže později) tlustý svitek mikrofilmu se snímky, které pořídil náš světoběžník: mnoho z malebných bazarů, malovaných cherubínů a čurajících uličníků se na něm objevuje třikrát v různých odstínech heliocoloru. Rozumí se, že ve chvíli, kdy muž zakládá rodinu, nemůže jen tak vystavovat na odiv jisté scény (například ty skupinové z Damašku, zachycující kromě něho též arkansaského archeologa a vášnivého kuřáka s okouzlující jizvou v oblasti jater, tři tlusté kurvy či předčasné gejzíry stárnoucího Archieho, jak to žertovně nazval druhý jeho společník, typický britský švihák); většinu filmu, doprovázenou čistě faktickými poznámkami, které se vinou nepolapitelných a zavádějících záložek v několika povalujících se průvodcích ne vždy podařilo najít, navzdory tomu Dan nejednou promítl své ženě během jejich poznávacích líbánek na Manhattanu.

Nejlepší nález těch dvou dítek však pocházel z jiné krabice a hlubší vrstvy minulosti. Bylo to malé zelené album s úhledně vlepenými květinami, jež Marina natrhala nebo

jiným způsobem získala v horském letovisku Ex nedaleko švýcarského Brigu, kde pobývala před svatbou, většinou v pronajaté chatě. Prvních dvacet stránek zdobilo množství rostlinek nasbíraných halabala v srpnu 1869 na travnatých svazích nad chatou, v parku hotelu Florey, nebo v zahradě nedalekého sanatoria („můj *Zweckenhaus*", jak mu říkala nešťastná Aqua, nebo „Domov", jak ho zdrženlivěji označovala Marina v poznámkách o místech nálezu kvítků). Tyto úvodní stránky nebyly z botanického ani psychologického hlediska nijak zvlášť zajímavé a posledních přibližně padesát zůstalo prázdných; avšak z prostřední části, v níž květinek podezřele ubylo, se vyklubalo skutečné malé melodrama, rozehrané přízraky mrtvých květin. Exempláře se nacházely na jedné straně alba, poznámky Mariny Dourmanoff *(sic) en regard.*

Ancolie Bleue des Alpes, Ex-en-Valais, 1. IX. 69. Od Angličana v hotelu. „Alpský orlíček, barvy vašich očí."

Epervière auricule. 25. X. 69, Ex, ze skalky doktora Lapinera.

Zlatý list [ginkgo]: vypadl z knihy „Pravda o zemi Terra", kterou mi věnovala Aqua, než se vrátila do Domova. 14. XII. 69.

Umělá protěž, kterou přinesla moje nová ošetřovatelka se vzkazem od Aquy, že květinka pochází z „*mizernogo* a prapodivného" vánočního stromku v Domově. 25. XII. 69.

Okvětní lístek orchideje, jedné z 99 orchidejí, které mi včera přišly poštou jako spěšná zásilka, *c'est bien le cas de le dire,* z vily Armina v departementu Alpes Maritimes. Deset jsem jich odložila stranou pro Aquu do jejího Domova. Ex-en-Valais, Švýcarsko. „Sněží v křišťálové kouli Osudu," jak říkával on. (Datum vygumováno.)

Gentiane de Koch, vzácný, ze svého „utajeného gentiaria" ho přinesl *lapočka* [drahoušek] Lapiner. 5. I. 1870.

[modrá inkoustová kaňka, která maně přijala podobu květu nebo něčeho, co bylo přeškrtáno a poté přizdobeno fixem] (*Compliquaria compliquata* var. *aquamarina.* Ex, 15. I. 70.

Pestrobarevný kvítek z papíru, nalezený v Aquině kabelce. Ex, 16. II. 1870, vytvořený jejím spolupacientem v (již ne jejím) Domově.

Gentiana verna (printanière). Ex, 28. III. 1870, na trávníku u domu mé ošetřovatelky. Poslední den tady.

Dva malí objevitelé onoho podivného a ohavného pokladu k němu poznamenali:

„Vyvozuji z toho," řekl chlapec, „především tři skutečnosti: že dosud neprovdaná Marina a její vdaná sestra přezimovaly v mém *lieu de naissance*; že Marina měla svého vlastního doktora Krolika, *pour ainsi dire*, a že orchideje jí poslal Demon, který se raději zdržoval u moře, své tmavomodré prababy."

„A já mohu dodat," řekla dívenka, „že okvětní plátek patří obyčejné orchideji motýlí; že moje matka byla ještě větší blázen než její sestra a že v té papírové květině, tak přezíravě odbyté, se snadno pozná časně jarní hadí kořen, který jsem viděla v takovém množství loni v únoru na pobřežních svazích Kalifornie. Doktor Krolik, zdejší přírodovědec – jehož jsi, Vane, jak by to asi formulovala Jane Austenová, uvedl na scénu kvůli rychlému předání narativní informace (vzpomínáte si na Browna, viďte, Smithi?) –, poznal v exempláři, který jsem přivezla ze Sacramenta do Ardisu, oměj šalamounek, přezdívaný ‚medvědí tlapka', rozumíš, má lásko, medvědí, tedy ani moje, ani tvoje, ani té dívky ze Stabiae – což je narážka, již by tvůj otec, který je podle Blanche i otcem mým, pochopil takhle rychle" (po americku luskne prsty). „Buď rád," objala ho a pokračovala, „že jsem vynechala jeho odborný název. Mimochodem, druhou tlapu, *Pied de Lion* z toho ubohého vánočního modřínku, zhotovila stejná ruka – možná patřící těžce churavému malému Číňánkovi, který přijel až z Barkley College."

„Bravo, Pompeianello (kterou jsi *ty* viděla rozhazovat květiny jen v jedné obrázkové knize strýčka Dana, zatímco *já* jsem ji minulého léta obdivoval v neapolském muzeu). Nemyslíš,

holčičko, že teď bychom si měli obléct košili a kalhoty, jít dolů a okamžitě to album zakopat nebo spálit? Nemám pravdu?“

„Máš,“ odpověděla Ada. „Zničit a zapomenout. Ale do svačiny máme ještě hodinu.“

Co se týče „tmavomodré“ narážky, která zůstala viset ve vzduchu:

Bývalý místokrál Estotie, kníže Ivan Těmnosinij, otec praprababičky dětí, kněžny Sofie Zemské (1755–1809), a přímý potomek jaroslavských vládců z předtatarských časů, pocházel z tisíciletého rodu nesoucího jméno, které v ruštině znamená „tmavomodrý“. Ačkoli Van zůstával imunní vůči okázalému rozechvění z poznání vlastního rodového původu i lhostejný k tomu, že oslové připisují odměřenost i vášnivost snobismu, nemohl se ubránit estetickému dojetí ze sametového pozadí, vždy přítomného v podobě útěšného letního nebe za černým listovím genealogického stromu. V pozdějších letech se už nedokázal vrátit k Proustovi (tak jako už nebyl schopen znovu si vychutnat voňavou a gumovitou chalvu) bez valící se vlny přesycenosti a skřípavě škrablavého pálení žáhy; přesto jeho oblíbenou barvitou pasáží zůstala ta, kde se vyskytuje jméno „Guermantes“, s jejímž fialovým odstínem ladil ve Vanově mysli jemu blízký ultramarín, příjemně dráždící jeho uměleckou ješitnost.

Odstín či stín? Čistý polostín? Žádný zázrak. Předělat! (poznámka na okraji pozdějším rukopisem Ady Veenové).

2

MARININ POMĚR S Demonem Veenem začal v den, kdy on, ona a Daniel Veen slavili narozeniny, přesněji řečeno 5. ledna 1868 – jí bylo čtyřiadvacet a oběma Veenům třicet.

Jako herečka neměla Marina žádnou z těch úchvatných vlastností, díky nimž umění nápodoby vytváří dojem – přinejmenším do konce představení –, že je dokonce hodnotnější